

عوامل مرتبط با هویت یابی دانش آموزان دوره متوسطه استان مازندران

انسیه بابایی: استادیار، گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

فرشته بخشیان: دانشجوی دوره دکتری، گروه روانشناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

آرام کریمیان: کارشناس ارشد، گروه فوریت های پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران

سید رضا سعادت مهر: دانشجوی دوره دکتری، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران- نویسنده رابط:

r.saadatmehr@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۰/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۶/۳

چکیده

زمینه و هدف: با توجه به شکل گیری هویت در دوره نوجوانی و اهمیت این موضوع در این دوره و عوامل بسیاری که در این زمینه نقش مهمی را ایفا می کنند، پژوهش حاضر با هدف تعیین عوامل مرتبط با هویت یابی دانش آموزان دوره متوسطه استان مازندران انجام شد.

روش کار: این مطالعه از نوع مقطعی، توصیفی- تحلیلی می باشد. نمونه پژوهش شامل ۳۹۴ نفر از دانش آموزان دوره متوسطه استان مازندران بود که با روش خوشه ای نسبتی تصادفی انتخاب شدند. برای جمع آوری داده ها، پرسشنامه حالات هویت بنیون و آدامز (EOM-EIS-2)، پرسشنامه عوامل موثر در هویت یابی و پرسشنامه جمعیت شناختی مورد استفاده قرار گرفت. به منظور تحلیل داده ها از شاخص همبستگی اسپیرمن و رگرسیون خطی استفاده شد.

نتایج: بر اساس یافته های پژوهش، ۵۱/۸٪ از نمونه ها دختران و ۴۸/۲٪ پسران بوده اند. نتایج تحلیل رگرسیون نشان می دهد که عوامل مورد بررسی (خانواده، شخصیت، مدرسه، جامعه و فرهنگ و رسانه) توانستند ۲۲/۷٪ از واریانس هویت آشفته، ۱۱/۲٪ از واریانس هویت زود شکل گرفته، ۱۰/۵٪ از واریانس هویت به تعویق افتاده و ۲۱/۲٪ از واریانس هویت پیشرفته را تبیین کنند.

نتیجه گیری: با توجه به نتایج پژوهش، برگزاری دوره های آموزشی برای والدین و دانش آموزان، تجهیز و غنی سازی مدارس و در نظر گرفتن فعالیت های فوق برنامه جهت کمک به هویت یابی آسان دانش آموزان پیشنهاد می گردد.

واژه گان کلیدی: هویت، هویت یابی، دانش آموز دبیرستانی، نوجوان

مقدمه

جنسی و تصور از خویش به صورت هویت واحد شکل می گیرد و پاسخگویی به سوال اساسی «من کیستم؟» به تدریج در ذهن نوجوان تحقق می یابد (۱). در واقع دوران نوجوانی از اهمیت ویژه ای برخوردار است چرا که پایه و اساس شخصیت بزرگسالی از این دوره که آغاز هویت یابی و شخصیت بخشی به "هویت" و "خود" فرد است، شکل می گیرد (۳). براساس تعریف، هویت مجموعه ای از معانی است که فرد برای تعریف خود از آن استفاده می کند (۴).

نوجوانی یک دوره انتقالی از وابستگی دوران کودکی به استقلال و مسئولیت پذیری دوران جوانی و بزرگسالی است (۱). دوره نوجوانی دورانی است که در آن بحران هویت بر سازمان روانی فرد غالب می شود، زیرا نوجوان تشنه هویت خویش است، به جست و جوی ارزش های گوناگون و گاه متضاد می پردازد و آنها را ارزشیابی می کند و در نهایت، اساسی از هویت برای وی ایجاد می شود (۲). در همین مرحله انسجام جنبه های مختلف بدنی،

فرصت های آموزشی و عوامل خانوادگی (۱۳) و رسانه های اجتماعی و اینترنت (۵).

دانش آموزانی که سطح بالای رشد هویت را نشان می دهند در قضاوت اخلاقی بهتر و از لحاظ اجتماعی توانمندتر هستند، کمتر خود محور بوده و می توانند هیجانان را به شیوه ای متمایز تر و پیچیده تر درک کنند (۱۴). استان مازندران با داشتن بیش از ۱۲۰ هزار دانش آموز دوره متوسطه جزء استان هایی است که بیشترین دانش آموز را در این دوره حساس هویت یابی دارد اما پژوهش های مناسب و کافی در این زمینه در سطح استان انجام نشده است. از سویی دیگر اگرچه مسئله هویت از دیر باز مورد توجه اندیشمندان و متفکرین قرار گرفته اما به علت تأکید بر بعد فعالیت های فردی و اکتسابی افراد در جامعه نوین، جا دارد این مسئله با رویکردهای جدیدتری مورد مطالعه قرار گیرد. با توجه به شکل گیری هویت در دوره نوجوانی و اهمیت این موضوع در این دوره و عوامل بسیاری که در این زمینه نقش مهمی را ایفا می کنند، پژوهش حاضر عوامل مرتبط در هویت یابی دانش آموزان دوره متوسطه را مورد بررسی قرار داد.

روش کار

روش مطالعه در پژوهش حاضر، مقطعی توصیفی - تحلیلی می باشد. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش آموزان مدارس دخترانه و پسرانه دوره متوسطه استان مازندران که در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ مشغول به تحصیل بودند، می باشد که طبق آمار سازمان آموزش و پرورش مازندران، ۱۲۰ هزار نفر بودند. در این مطالعه در مرحله اول از روش نسبتی خوشه ای تصادفی استفاده شد، بدین ترتیب که دانش آموزان بر اساس نسبت جنسیت، فنی و غیر فنی بودن و دولتی و غیردولتی بودن در جامعه، مورد بررسی قرار گرفتند سپس به همین نسبت در نمونه توزیع گردید. در گام بعد استان مازندران به سه خوشه شرق، مرکز و غرب تقسیم شد. آنگاه از هر سه خوشه، ۲ منطقه آموزشی و در مجموع ۶ منطقه آموزشی انتخاب گردید و در هر منطقه به

تشکیل هویت فرآیندی است که در تمام طول زندگی ادامه دارد، اما به سبب زاینده گی، خلاقیت و نیاز به استقلال در دوره نوجوانی، تکوین هویت در این دوره از اهمیت ویژه ای برخوردار است (۵). از دیدگاه اریکسون نوجوان برای ساختن هویت خود، در یک زمان با دو گروه از امور درگیر است. از سویی باید با تغییرات فیزیولوژیکی و شناختی خود سازگار شود و از سویی دیگر ناگزیر از سازگاری با نظام های بیرونی است. از این رو تشکیل هویت در جوان شامل سه امر اساسی است: ۱) نوجوان احساس ثبات و تداوم کند؛ یعنی درک کند که در طول زمان همان شخصی است که قبلاً بوده است، ۲) افراد جامعه و دیگران او را شخصی باثبات بشناسند؛ یعنی نوجوان باید بتواند تصویر باثباتی از خود به محیط ارائه دهد. ۳) او باید بر اساس شواهد عینی و اطلاعات ملموسی که از محیط دریافت می کند به ثبات شخصیت خود و تداوم آن اطمینان پیدا کند (۶). اگر چه کار شکل گیری هویت در سراسر چرخه ی زندگی ادامه می یابد اما تغییرات در هویت، در طول دوره ی نوجوانی معمولاً بیشتر قابل ملاحظه است (۷،۸).

از سوی دیگر هویت یابی اشاره به راهبردها یا فرآیندهای برخورد با تعارض های هویت را دارد (۹). در مورد هویت و چگونگی شکل گیری آن اندیشمندان بسیاری از منظرهای متفاوت سخن گفته اند جاری بودن این مباحث در بستر زمان نشانه آن است که هویت حصار نمی شناسد و همواره پویا، زنده و در حال نوسازی و باز تعریف است. بی تردید مساله هویت نه تنها مسئله ما که مسئله آینده های ما نیز خواهد بود. با توجه به شرایط روانی، فرهنگی و سیاسی عصر حاضر می توان پیش بینی کرد که در آینده هویت انسانها بیش از هر چیز در معرض دگرگونی و مخاطره قرار خواهد گرفت (۱۰). عوامل متعددی در کنار هم بر فرآیند شکل گیری هویت در این گروه سنی تأثیر می گذارد که از آن جمله می توان به این موارد اشاره کرد: تفاوت های جنسیتی (۱۱، ۱۲)، فرهنگ، تاریخ و ساختار اجتماعی، موقعیت اجتماعی و اقتصادی،

و ۹۶ می باشد. روایی و پایایی این پرسشنامه در مطالعه عسکریان مقدم و همکاران (۱۵) انجام شده است که روایی ابزار از طریق روایی همزمان، پیش بین و سازه مورد سنجش قرار گرفت. پایایی ابزار نیز با روش آزمون مجدد محاسبه شده بود که از ۰/۶ تا ۰/۸ متغیر بود. در این پژوهش نیز ضریب پایایی محاسبه شده به روش آلفای کرونباخ در کل مقیاس ۰/۷۵ و در هر یک از خرده مقیاس‌های هویت آشفته-زود شکل گرفته-به تعویق افتاده و پیشرفته به ترتیب ۰/۶۵، ۰/۷۲، ۰/۶۴ و ۰/۷۴ محاسبه شد. روایی سازه پرسشنامه نیز با استفاده از تحلیل عاملی بررسی شد.

بعد از دریافت معرفی نامه از آموزش و پرورش استان، به آموزش و پرورش هر کدام از مناطق انتخاب شده مراجعه شد. سپس معرفی نامه‌ای برای حضور در مدرسی که به صورت تصادفی از لیست مدارس موجود انتخاب شدند اخذ گردید. از میان کلاس‌های موجود یک کلاس به صورت تصادفی انتخاب گردید. بعد از مراجعه به کلاس‌ها و کسب اجازه از معلم مربوطه، پرسشنامه‌ها در اختیار دانش‌آموزان قرار گرفت و از آنها خواسته شد که با دقت به سئوالات پاسخ دهند. پس از جمع آوری داده‌ها، اطلاعات از طریق نرم افزار SPSS 20 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی نظیر روش ویلکاکسون، شاخص همبستگی اسپیرمن و رگرسیون خطی استفاده شد.

نتایج

بر اساس یافته‌های پژوهش، ۵۱/۸٪ از نمونه‌ها دختران و ۴۸/۲٪ پسران بوده‌اند. از نظر تعداد فرزند در خانواده، در ۶۳/۲٪ از نمونه‌ها تعداد فرزند خانواده بین یک الی دو فرزند، ۳۴/۸٪ سه الی پنج فرزند، ۱/۳٪ پنج الی هفت و ۰/۸٪ بیش از هفت فرزند در خانواده بوده‌اند. همچنین سطح تحصیلات پدران در ۳۶/۵٪ زیر دیپلم، ۳۷/۱٪ دیپلم و یا فوق دیپلم، ۱۹/۵٪ لیسانس و ۶/۹٪ فوق لیسانس و بالاتر بوده‌اند. بررسی تحصیلات مادران نیز نشان داد که ۳۹/۱٪ زیر دیپلم، ۳۹/۱٪ دیپلم و فوق دیپلم، ۱۹٪ لیسانس

روش تصادفی تعداد دانش آموزان مورد نظر بر حسب نسبت تعیین شده پرسشنامه‌ها را دریافت کردند. در نهایت با توجه به حجم جامعه (۱۲۰ هزار نفر)، بر اساس جدول مورگان تعداد ۳۹۰ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شد که برای افزایش توان روایی داخلی پژوهش و کاهش خطای آن ۳۰ نفر به حجم نمونه اضافه شد و در مجموع تعداد ۴۲۰ پرسشنامه بین دانش آموزان توزیع گردید. پس از بررسی پرسشنامه‌ها و کنار گذاشتن پرسشنامه‌های نامعتبر، تعداد ۳۹۴ پرسشنامه برای تجزیه و تحلیل مورد استفاده قرار گرفت. جهت جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه اطلاعات جمعیت شناختی (جنسیت، تعداد فرزندان خانواده، میزان تحصیلات پدر، میزان تحصیلات مادر، میزان درآمد خانواده و معدل سال گذشته)، پرسشنامه عوامل موثر بر هویت یابی و پرسشنامه حالات هویت بنیون و آدامز (EOM-EIS-2) استفاده شد.

پرسشنامه عوامل موثر بر هویت یابی شامل ۳۴ ماده است که در یک مقیاس لیکرت ۵ درجه ای (۱=خیلی مخالف، ۵=خیلی موافق) نمره گذاری می شود و توسط محقق تهیه شده است. از میان عوامل مختلف موثر بر هویت، مولفه‌های شخصیت، خانواده، مدرسه، فرهنگ، جامعه و رسانه‌ها پس از بررسی مطالعات مختلف انتخاب شدند. جهت تعیین روایی، پرسشنامه در اختیار ۱۰ نفر از اساتید این رشته قرار گرفت و نظرات اصلاحی آنان در پرسشنامه ایراد شد. جهت پایایی ابزار نیز، پرسشنامه در اختیار ۳۰ نفر از نمونه‌ها قرار گرفت و آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۲ محاسبه شد که مطلوب می باشد. جدول ۱ مختصات پایایی و میزان آلفای کرونباخ را به تفکیک عوامل مرتبط نشان می‌دهد. پرسشنامه حالات هویت یابی بنیون و آدامز نیز از ۶۴ آیت تشکیل شده و شامل چهار خرده مقیاس آشفته، زود شکل گرفته، تعویق افتاده و پیشرفته می باشد که هر یک شامل ۱۶ سوال می‌باشند که شیوه نمره گذاری در مقیاس طیف لیکرت به گونه ای است که از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف به ترتیب نمره ۶ تا ۱ تعلق می‌گیرد و دامنه هر یک از چهار مولفه بین ۱۶

و ۲/۸٪ فوق لیسانس و بالاتر بوده اند. همچنین نتایج نشان داد که سطح معدل ۱۰/۴٪ زیر ۱۵، ۲۵/۶٪ بین ۱۵ الی ۱۶، ۳۶٪ بین ۱۷ الی ۱۸ و ۲۷/۹٪ بین ۱۸ الی ۲۰ بوده است. همچنین ۳۲/۷٪ در مقطع اول، ۵۱٪ در مقطع دوم و ۱۶/۲٪ در مقطع سوم تحصیل کرده‌اند. ۳۲/۷٪ در رشته‌های عمومی، ۱۷/۳٪ در رشته انسانی، ۱۸٪ در رشته‌های تجربی، ۶/۱٪ در رشته ریاضی و ۲۵/۹٪ در رشته فنی در حال تحصیل بوده‌اند. ۷۶/۶٪ از مدارس دولتی و ۲۳/۴٪ در مدارس غیر انتفاعی تحصیل کرده‌اند. ۷۹/۹٪ غیرفنی و ۲۰/۱٪ فنی بوده‌اند.

همانطور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، رابطه مثبت و معنی‌داری بین عامل خانواده و هویت آشفته ($p < ۰/۰۵$)، $r = ۰/۲۴۴$ و هویت موفق ($r = ۰/۲۳۳$ ، $p < ۰/۰۵$) وجود دارد. بین عامل شخصیت و هر چهار نوع هویت آشفته ($r = ۰/۱۹۴$ ، $p < ۰/۰۵$)، هویت زود شکل گرفته ($r = ۰/۱۴۹$ ، $p < ۰/۰۵$)، هویت به تعویق افتاده ($r = ۰/۱۴۴$ ، $p < ۰/۰۵$) و هویت موفق ($r = ۰/۱۳۳$ ، $p < ۰/۰۵$) ارتباط مثبت و معنی‌داری وجود دارد. بر اساس یافته‌ها رابطه مثبت و معنی‌داری بین عامل مدرسه و امکانات آموزشی و هویت آشفته ($p < ۰/۰۵$)، $r = ۰/۳۰۱$ ، هویت به تعویق افتاده ($r = ۰/۱۱۸$ ، $p < ۰/۰۵$) و هویت موفق ($r = ۰/۳۱۰$ ، $p < ۰/۰۵$) وجود دارد. همچنین، بین عامل فرهنگ و جامعه و هویت آشفته ($p < ۰/۰۵$)، $r = ۰/۳۶۵$ ، هویت به تعویق افتاده ($r = ۰/۱۴۵$ ، $p < ۰/۰۵$) و هویت موفق ($r = ۰/۳۷۷$ ، $p < ۰/۰۵$) رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. در پایان نیز بررسی رابطه عامل رسانه و انواع هویت نشان می‌دهد که بین این عامل و هویت زود شکل گرفته ($r = ۰/۱۸۵$ ، $p < ۰/۰۵$) و به تعویق افتاده ($r = ۰/۲۴۲$ ، $p < ۰/۰۵$) رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

نتایج تحلیل رگرسیون قابل ملاحظه در جدول ۳ نشان می‌دهد، ضریب همبستگی چندگانه بدست آمده بین عوامل خانوادگی، شخصیتی، مدرسه و امکانات آموزشی، جامعه و فرهنگ و رسانه‌ها با هویت آشفته برابر با

۰/۴۷۶ می‌باشد. ضریب تعیین مدل بیانگر آن است که ۲۲/۷٪ از تغییرات متغیر وابسته هویت آشفته تحت تاثیر متغیرهای مستقل مدل است و بقیه به دیگر عوامل بستگی دارد چرا که سطح معنی‌داری مشاهده شده ($p < ۰/۰۰۰۱$) از مقدار خطای ۰/۰۵ کمتر می‌باشد. ضرایب β استاندارد نیز سهم هر یک از عوامل را بر هویت آشفته تعیین می‌کنند که عامل جامعه و فرهنگ بیشترین و عامل شخصیتی کمترین سهم را در تبیین هویت آشفته دارد. ضریب همبستگی چندگانه بدست آمده بین عوامل خانوادگی، شخصیتی، مدرسه و امکانات آموزشی، جامعه و فرهنگ و رسانه‌ها با هویت زود شکل گرفته برابر با ۰/۳۳۵ می‌باشد. ضریب تعیین مدل بیانگر آن است که ۱۱/۲٪ از تغییرات متغیر وابسته هویت زود شکل گرفته تحت تاثیر متغیرهای مستقل مدل است و بقیه به دیگر عوامل بستگی دارد چرا که سطح معنی‌داری مشاهده شده ($p < ۰/۰۰۰۱$) از مقدار خطای ۰/۰۵ کمتر می‌باشد. ضریب همبستگی چندگانه بدست آمده بین عوامل خانوادگی، شخصیتی، مدرسه و امکانات آموزشی، جامعه و فرهنگ و رسانه‌ها با هویت به تعویق افتاده برابر با ۰/۳۲۵ می‌باشد. ضریب تعیین مدل بیانگر آن است که ۱۰/۵٪ از تغییرات متغیر وابسته هویت به تعویق افتاده تحت تاثیر متغیرهای مستقل مدل است و بقیه به دیگر عوامل بستگی دارد چرا که سطح معنی‌داری مشاهده شده ($p < ۰/۰۰۰۱$) از مقدار خطای ۰/۰۵ کمتر می‌باشد. ضرایب β استاندارد نیز سهم هر یک از عوامل را بر هویت به تعویق افتاده تعیین می‌کنند که عامل رسانه‌ها بیشترین و عامل خانوادگی کمترین سهم را در تبیین هویت به تعویق افتاده دارد. ضریب همبستگی چندگانه بدست آمده بین عوامل خانوادگی، شخصیتی، مدرسه و امکانات آموزشی، جامعه و فرهنگ و رسانه‌ها با هویت موفق یا پیشرفته برابر با ۰/۴۶۱ می‌باشد. ضریب تعیین مدل بیانگر آن است که ۲۱/۲٪ از تغییرات متغیر وابسته هویت موفق یا پیشرفته تحت تاثیر متغیرهای مستقل مدل است و بقیه به دیگر عوامل بستگی دارد چرا که سطح معنی‌داری مشاهده شده ($p < ۰/۰۰۰۱$) از مقدار خطای ۰/۰۵ کمتر می‌باشد. ضرایب β استاندارد نیز

راستای پژوهش‌های Sabatier (۱۶) و سلطانی و همکاران (۱۰) قرار دارد اما با قسمتی از یافته‌های مطالعه فرزانه خو و همکاران (۲) ناهمسو است. در بحث تاثیر خانواده بر جایگاه‌های هویت با توجه به برخی موارد متناقض، به طور خلاصه می‌توان به چندین مورد اشاره کرد: به نظر محقق در اولین مورد بایستی به این نکته مهم توجه داشت که هویت، مفهومی منفرد و مجزا نیست بلکه جنبه‌های متعددی را در بر می‌گیرد. از جمله، هویت شغلی، هویت ارزشی-مذهبی، هویت جنسی، هویت قومی و هویت سیاسی. بنابراین فرآیند تثبیت موقعیت در هر یک از این حوزه‌ها ممکن است خط سیر و چارچوب زمانی متفاوتی را دنبال کند. نکته مهم بعدی این است که برای ارزیابی و سنجش عملکرد خانواده در پژوهش‌های مختلف از پرسشنامه‌های مختلف استفاده شده است که هر کدام بر جنبه‌ای از ابعاد تاثیر خانواده تاکید بیشتری دارد و همانگونه که Sabatier و همکاران (۱۶) اشاره کرده اند، هر کدام از پرسشنامه‌ها با توجه به یک بافت فرهنگی خاص تنظیم شده است و سوالات و آیتم‌های مختلفی که در آن پرسشنامه قرار دارد با توجه به اهمیت آن مورد در بافت فرهنگی خودش است و ممکن است این پرسشنامه از برخی رفتارهای گویای فرهنگ دیگر غافل شده باشد. بنابراین اختلاف مشاهده شده بین این پژوهش و برخی پژوهش‌های دیگر ممکن است ناشی از این مسئله باشد.

همچنین یافته‌ها بیانگر آن است که بین عامل شخصیت و هر چهار نوع هویت آشفته، هویت زود شکل گرفته، هویت به تعویق افتاده و هویت موفق ارتباط مثبت و معنی‌داری وجود دارد. نتایج این بخش از مطالعه با یافته‌های پژوهش Dolinger (۱۷) همسو است. شخصیت، مخصوصاً روش انعطاف‌پذیر و خالی از تعصب برای دست و پنجه نرم کردن با عقاید و ارزش‌های متضاد، هویت پخته را پرورش می‌دهد. نوجوانانی که معتقدند واقعیت مطلق همیشه دست یافتنی است، هویت تقلید شده دارند، و آنهایی که اطمینان ندارند تاکنون چیزی را به طور قطع فهمیده اند، از هویت پراکنده برخوردارند یا در حالت وقفه هستند. نوجوانانی که

سهم هر یک از عوامل را بر هویت موفق یا پیشرفته تعیین می‌کنند که عامل جامعه و فرهنگ بیشترین و عامل رسانه‌ها کمترین سهم را در تبیین هویت موفق یا پیشرفته دارد. همچنین ضریب همبستگی چند گانه بدست آمده بین عوامل خانوادگی، شخصیتی، مدرسه و امکانات آموزشی، جامعه و فرهنگ و رسانه‌ها با هویت آشفته برابر با ۰/۴۷۶ می‌باشد. ضریب تعیین مدل بیانگر آن است که ۲۲/۷٪ از تغییرات متغیر وابسته هویت آشفته تحت تاثیر متغیرهای مستقل مدل است. ضریب همبستگی چندگانه بدست آمده بین عوامل خانوادگی، شخصیتی، مدرسه و امکانات آموزشی، جامعه و فرهنگ و رسانه‌ها با هویت زود شکل گرفته برابر با ۰/۳۳۵ می‌باشد. ضریب تعیین مدل بیانگر آن است که ۱۱/۲٪ از تغییرات متغیر وابسته هویت زود شکل گرفته تحت تاثیر متغیرهای مستقل مدل است و بقیه به دیگر عوامل بستگی دارد. ضریب همبستگی چند گانه بدست آمده بین عوامل خانوادگی، شخصیتی، مدرسه و امکانات آموزشی، جامعه و فرهنگ و رسانه‌ها با هویت به تعویق افتاده برابر با ۰/۳۲۵ می‌باشد. ضریب تعیین مدل بیانگر آن است که ۱۰/۵٪ از تغییرات متغیر وابسته هویت به تعویق افتاده تحت تاثیر متغیرهای مستقل مدل است. ضریب همبستگی چندگانه بدست آمده بین عوامل خانوادگی، شخصیتی، مدرسه و امکانات آموزشی، جامعه و فرهنگ و رسانه‌ها با هویت موفق یا پیشرفته برابر با ۰/۴۶۱ می‌باشد. ضریب تعیین مدل بیانگر آن است که ۲۱/۲٪ از تغییرات متغیر وابسته هویت موفق یا پیشرفته تحت تاثیر متغیرهای مستقل مدل است و بقیه به دیگر عوامل بستگی دارد.

بحث

پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل مرتبط با هویت یابی دانش آموزان دوره متوسطه استان مازندران در سال ۱۳۹۴ انجام شد. همانطور که از نتایج بر می آید، رابطه مثبت و معنی‌داری بین عامل خانواده و هویت آشفته و هویت موفق وجود دارد. یافته‌های پژوهش حاضر در

نتیجه گیری

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که عوامل مختلفی نظیر شخصیت، فرهنگ و مذهب، سن و جنس روی هویت یابی نوجوانان موثر هستند، از این رو به مدیران و مسئولین ذی ربط پیشنهاد می‌گردد با برگزاری دوره‌های آموزشی برای والدین مهارت‌های لازم جهت بالابردن آگاهی آنها و کمک به هویت یابی نوجوانان اقدام شود و با تجهیز و غنی سازی مدارس، در نظر گرفتن فعالیت‌های فوق برنامه، دادن مسئولیت به نوجوانان، دادن زمینه را برای هویت یابی آسان دانش آموزان فراهم آوردند. از محدودیت های این پژوهش می‌توان به عدم تعمیم نتایج به سایر گروه های سنی، احتمال عدم صداقت در شرکت کنندگان در پاسخ به سوالات پرسشنامه ها و نبود ابزار استاندارد برای سنجش برخی متغیرها اشاره کرد. پیشنهاد می‌گردد این مطالعه در سایر استان های کشور و در سایر گروه های سنی انجام شود. همچنین پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی، تاثیر متغیرهایی نظیر دین، عزت نفس و اوقات فراغت بر هویت مورد بررسی قرار گیرد.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی استانی با عنوان "عوامل مرتبط با هویت یابی دانش آموزان دوره متوسطه استان مازندران و راههای تقویت آن در سال تحصیلی ۹۳-۹۴" است که به عنوان طرح برتر استانی و طرح برتر با رتبه پنج کشوری در وزارت آموزش و پرورش در سال ۹۴ انتخاب شده است. جا دارد از ریاست و پرسنل محترم مرکز تحقیقات اداره کل آموزش و پرورش استان مازندران، مدیران محترم و دانش آموزان عزیز نواحی مختلف استان، که با صبر و شکیبایی محققین را در انجام هرچه بهتر این طرح همراهی کرده اند، تقدیر و تشکر به عمل آوریم.

معتقدند برای انتخاب کردن از بین چندین دیدگاه می‌توان از ملاک‌های منطقی استفاده کرد، احتمالاً هویت کسب کرده اند.

دیگر یافته پژوهش رابطه مثبت و معنی‌داری بین عامل مدرسه و امکانات آموزشی و هویت آشفته، هویت به تعویق افتاده و هویت موفق را نشان می‌دهد. یافته های پژوهش با یافته های پژوهش Brek (۴) و Brown و Heck (۱۸) همسوست. مدرسه با ارائه فرصت‌های غنی و گوناگون برای جستجوگری و اکتشاف می‌تواند تأثیر مهمی بر رشد هویت نوجوانان بگذارد.

همچنین، بین عامل فرهنگ و جامعه و هویت آشفته، هویت به تعویق افتاده و هویت موفق رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. یافته‌های پژوهش در راستای یافته‌های حاجیلو و همکاران (۱) و فرزانه خو و همکاران (۲) قرار دارد. بررسی رابطه عامل رسانه و انواع هویت نشان می‌دهد که بین این عامل و هویت زود شکل گرفته و به تعویق افتاده رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. یافته‌های پژوهش حاضر در راستای تحقیقات نوابخش و همکاران (۵) و Cheng و Gua (۱۹) قرار دارد. رسانه‌ها مبتنی بر ارتباط هستند و ارتباط فرآیندی است که از طریق آن پیام‌ها صرف نظر از محتوای آن و وسیله‌ای که به کار گرفته می‌شود، از فردی به فرد دیگر انتقال پیدا می‌کند و به این ترتیب کنش متقابل امکان پذیر می‌شود. از طرف دیگر استفاده از اینترنت و فضای مجازی باعث می‌شود نوجوانان به طور باز اندیشانه‌ای هویت خود را جستجو و کند و کاو کنند و خود را مشارکت کننده فعال آموزشی و آزاد انسانی توصیف کنند.

جدول ۱- پایایی و میزانی آلفای کرونباخ عوامل مرتبط با پرسشنامه هویت یابی دانش آموزان دوره متوسطه استان مازندران

الفای کرونباخ	تعداد سوال	تعداد نمونه	
۰/۷۹۵۶	۹	۳۰	عامل خانواده
۰/۶۸۲۱	۴	۳۰	عامل شخصیتی
۰/۸۴۱۷	۸	۳۰	عامل مربوط به مدرسه و امکانات آموزشی
۰/۷۰۹۸	۸	۳۰	عامل مربوط به جامعه و فرهنگ
۰/۷۵۳۲	۵	۳۰	عامل مربوط به رسانه ها
۰/۸۲۸۳	۳۴	۳۰	کلی

جدول ۲- رابطه عوامل مورد مطالعه با انواع هویت دانش آموزان دوره متوسطه استان مازندران

هویت موفق	هویت به تعویق افتاده	هویت زود شکل گرفته	هویت آشفته	
۰/۲۳۳	-۰/۰۶۱	-۰/۰۱۶	۰/۲۴۴	عامل خانواده
۰/۱۳۳	۰/۱۱۴	۰/۱۴۹	۰/۱۹۴	عامل شخصیت
۰/۳۱۰	۰/۱۱۸	۰/۰۸۷	۰/۳۰۱	عامل مدرسه و امکانات آموزشی
۰/۳۷۷	۰/۱۴۵	۰/۰۶۴	۰/۳۶۵	عامل جامعه و فرهنگ
۰/۰۱۴	۰/۲۴۲	۰/۱۸۵	۰/۰۱۷	عامل رسانه

*در سطح کمتر از ۰/۰۵ معنی دار است.

جدول ۳- تحلیل رگرسیون قابل ملاحظه: عوامل مرتبط با هویت یابی دانش آموزان دوره متوسطه استان مازندران

مقدار احتمال	درجه آزادی	f	شاخصهای همبستگی			عوامل مرتبط	متغیر وابسته
			بتا استاندارد	تعیین	ضریب همبستگی چندگانه		
۰/۰۰۰	(۵ و ۳۸۸)	۲۲/۷۲۴	۰/۱۶۷			خانوادگی	هویت آشفتنه
			۰/۰۶۱			شخصیتی	
			۰/۱۴۴		۰/۲۲۷	مدرسه و امکانات آموزشی	
			۰/۳۰۳		۰/۴۷۶	جامعه و فرهنگ	
			۰/۰۸۴			رسانه ها	
رسانه (۱/۳۴۵) + جامعه و فرهنگ (۲/۸۴۹) + عامل مدرسه و امکانات آموزشی (۲/۸۴۹) + عامل شخصیته (۱/۵۵۳) + خانوادگی (۳/۹۲۹) + ۳/۸۷ = هویت آشفتنه							
۰/۰۰۰	(۵ و ۳۸۸)	۹/۸۰۰	-۰/۰۴۷			خانوادگی	هویت زود شکل گرفته
			۰/۱۲۸			شخصیتی	
			۰/۱۰۴		۰/۱۱۲	مدرسه و امکانات آموزشی	
			۰/۰۲۴		۰/۳۳۵	جامعه و فرهنگ	
			۰/۲۸۹			رسانه ها	
رسانه (۳/۴۸۵) + جامعه و فرهنگ (۰/۳۴۶) + عامل مدرسه و امکانات آموزشی (۱/۵۶۹) + عامل شخصیته (۲/۴۶۷) + خانوادگی (۰/۸۳۱) - ۳۱/۰۷ = هویت زود شکل گرفته							
۰/۰۰۰	(۵ و ۳۸۸)	۹/۱۴۸	-۰/۰۴۰			خانوادگی	هویت به تعویق افتاده
			۰/۱۳۰			شخصیتی	
			۰/۱۰۴		۰/۱۰۵	مدرسه و امکانات آموزشی	
			۰/۱۳۱		۰/۳۲۵	جامعه و فرهنگ	
			۰/۲۲۲			رسانه ها	
رسانه (۲/۷۱۸) + جامعه و فرهنگ (۱/۹۰۶) + عامل مدرسه و امکانات آموزشی (۱/۵۸۲) + عامل شخصیته (۲/۵۲۵) + خانوادگی (۰/۷۲۸) - ۳۴/۵۰۸ = هویت تعویق افتاده							
۰/۰۰۰	(۵ و ۳۸۸)	۲۰/۹۳۰	۰/۱۱۹			خانوادگی	هویت موفق یا پیشرفته
			۰/۱۳۰			شخصیتی	
			۰/۱۸۱		۰/۲۱۲	مدرسه و امکانات آموزشی	
			۰/۲۵۵		۰/۴۶۱	جامعه و فرهنگ	
			۰/۰۴۹			رسانه ها	
رسانه (۰/۵۶۰) + جامعه و فرهنگ (۳/۴۶۹) + عامل مدرسه و امکانات آموزشی (۲/۵۸۲) + عامل شخصیته (۲/۳۷۲) + خانوادگی (۲/۰۰۷) + ۲۹/۳۶۸ = هویت پیشرفته							

References

1. Hajloo N, Sharif AR, Vahedi S. Correlatives of individual identity in high school female students in Ardabil city. *J Sch Psychol.* 2012;1(2):21-38.
2. Farzanekhoo M, Yarmohammadian A, Mowlavi H. Effect of general family function on identity status of students. *J Behav Sci.* 2009;3(2):135-42. [Persian]
3. Hoseini V, yazdi S. Analyzing the Content of Adolescents Stories in terms of Identification Dimensions, Based on Erikson, Marcia and Berzonski's theories. *Hum Info Interact.* 2018;5(1).
4. Berk E. *Developmental psychology.* Scientific American MC Graw. 2003.
5. Navabakhsh F, Khadem R, Aram H. Internet and social. *J Iran Soc Dev Stud.* 2013;5(2).
6. Erikson EH, others. *Psychoanalysis and Theories of Man.*(Book Reviews: Identity: Youth and Crisis; Childhood and Society (1950)). *Science* (80-). 1968;161:257-8.
7. Berzonsky MD. Identity Style, Parental Authority, and Identity Commitment. *J Youth Adolesc.* 2004;33(3):213-20.
8. Archer SL. Gender differences in identity development: Issues of process, domain and timing. *J Adolesc.* 1989;12(2):117.
9. Berzonsky MD. Identity Style: Conceptualization and Measurement. *J Adolesc Res.* 1989;4(3):268-82.
10. Soltani A, Hosseini S, Mahmoodi M. Predicting Identity Style based on Family Communication Pattern in Young Males. *Procedia - Soc Behav Sci* [Internet]. 2013;84:1386-90.
11. Orgocka A, Jovanovic J. Identity exploration and commitment of Albanian youth as a function of social opportunity structure. *Eur Psychol.* 2006;11(4):268-76.
12. Sharp EH, Coatsworth JD, Darling N, Cumsille P, Ranieri S, Coat j doglassworth, et al. Gender differences in the self-defining activities and identity experiences of adolescents and emerging adults. *J Adolesc.* 2007;30(2):251-69.
13. Yoder AE. Barriers to ego identity status formation: A contextual qualification of Marcia's identity status paradigm. *J Adolesc.* 2000;23(1):95-106.
14. Mohebi MD, Ayubi E, Azmoodeh A, Sargolzaie N. The relationship between identity styles and addiction vulnerability: A cross-sectional study among medical students in Zahedan, South Eastern Iran. *Psychiatry Res.* 2018;268:184-8.
15. Moghadan A, Bagheri F, Jazayery M, Jazayery M, Amiri H. Association between Emotional Comparison of Emotional Intelligence and Identity styles in women with major depression and normal women. *Knowl Res Appl Psychol.* 2013;14(2):109-19.
16. Sabatier C. Ethnic and national identity among second-generation immigrant adolescents in France: The role of social context and family. *J Adolesc.* 2008;31(2):185-205.
17. Dolinger SM, Dolinger RJ. Developmental view toward identity formation. *J Pers.* 2002;143:421-4.
18. Brown R, Heck D. The construction of teacher identity in an alternative education context. *Teach Teach Educ.* 2018;76:50-7.
19. Cheng Z, Guo T. The formation of social identity and self-identity based on knowledge contribution in virtual communities: An inductive route model. *Comput Human Behav* [Internet]. 2015;43:229-41. Available from: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/20431354>

Factors Related to the Self-Identification of High School Students in Mazandaran Province, Iran

Babaie E: PhD. Assistant Professor, Department of Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran

Bakhshian F: PhD. Student, Department of Psychology, Faculty of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran

Karimian A: MSc. Department of Emergency Medical Sciences, Faculty of Paramedical, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran

Saadatmehr R: PhD. Student, Department of Nursing, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran- Correspond Author: r.saadatmehr@yahoo.com

Received: Jan 15, 2019

Accepted: Aug 25, 2019

ABSTRACT

Background and Aim: Considering that a person's identity is formed during adolescence and that such identity formation is of particular importance in this period and the many factors that play important roles in it, the present study was conducted to determine the factors related with identity formation among high school students in Mazandaran Province, Iran.

Materials and Methods: This was a descriptive-analytic cross-sectional study. The participants were 394 high school students in Mazandaran Province, Iran selected by random cluster sampling. Data were collected using 3 questionnaires, namely, the Benion and Adams Identity Scale Questionnaire (EOM-EIS-2), the Identification Factors Questionnaire and a Demographic Questionnaire. For data analysis, Wilcoxon, Spearman correlation and linear regression tests were used.

Results: Over half (51.8%) of the participants were girls and 48.2% boys. The results of regression analysis showed that the factors studied (family, personality, school, community and culture and media) could explain 22.7%, 11.2%, 10.5% and 21.2% of the variance in turbulent, early, delayed and advanced self-identification in adolescents, respectively.

Conclusion: Based on the results of this study, it is recommended to organize parenting and student training courses and make the school environment more favorable for the students, as well as include extracurricular activities in the school to help students identify themselves more easily.

Keywords: Identity, Self-Identification, High School Student, Adolescent